

Jørgen Bækgaard Thomsen
Anden Mosebog. Credo Kommentaren.
Credo Forlag, 2014
442 sider

Anmeldt af **Nicolai Winther-Nielsen**

Anden Mosebog er en af de helt store bøger i Det Gamle Testamente ved siden af Første og Femte Mosebog, Esajas' Bog, Jobs Bog og Salmernes Bog, og det er derfor godt, at pastor emeritus Jørgen Bækgaard Thomsen (JBT) har skrevet en kommentar til bogen. Han er forfatter til de to store kommentarbind til Salmernes Bog (1999), og han er derfor også en erfaren fortolker, der igen gør det godt.

Credokommentaren skal ifølge forlaget »skabe en bibeltro, videnskabelig baseret« indledning og kommentar. Målgruppen er helt eksplicit teologi- og religionsstuderende og forskere, men dernæst også en bredere gruppe i kirken, som har interesse for teologi og bibellæsning. Derfor må kommentaren også underkastes en grundig vurdering med faglige briller.

JBT's kommentar har det sædvanlige indledningsstof fulgt af kommentarstoffet, men der er kun korte indlednings- og afslutningsafsnit til de enkelte kommentarafsnit. Næsten alt

stoffet er knyttet til vers-for-vers kommentaren og de omfattende noter (712 i alt) samt 14 gode og informative ekskurser.

Indledningsstoffet har ingen omfattende gennemgang af forskningen. JBT følger uden videre lektor ved Menighedsfakultetet (MF) Carsten Vang, i hans tidligdatering ud fra det arkæologiske materiale fra Egypten (s. 57 n. 79, s. 66, s. 157 n. 268, s. 170 n. 292 m.m.). Det er absolut muligt, men man får ikke en dybere argumentation for denne forholdsvist sjældne position. JBT henviser også til Hoffmeiers lokalisering af rejseruten (s. 168 n. 285, s. 215), men uden at nævne, at denne forsker ud fra data om rejseruten i dag støtter sendateringen af udvandringen til 1200-tallet. JBT er heller ikke klar over, at Hoffmeiers lokalisering af Sivhavet gør det umuligt at finde bjerge på de to af siderne før overgangen (s. 174). I øvrigt bygger han på litteraten von Spaeth (s. 17 n. 13, 24).

Forcen ligger i JBTs eminente eksegese. I udgangspunktet blev jeg overrasket over, at JBT ikke bruger de engelske kommentarer, som vi typisk i dag vil bruge i vores eksegetiske undervisningskurser. Childs banebrydende Old Testament Library kommentar fra 1976 bruges ikke, og heller ikke Dozemens kommentar fra Eerdmans i 2009 eller den evangelikale kommentar af Hamilton fra 2011. De er nok udkommet for sent for JBT, men det kan ikke siges om Cornelius Houtmans firebindskommentarer fra 1993 til 2002. Diskussionen med nyere kommentarer omfatter dog Stuarts kommentar fra 2006 og Dohmens tyske kommentar fra 2004, som mange nok ikke ellers vil få læst.

Fortolkningens force ligger imidlertid et helt andet sted. Jeg vil til enhver tid selv bruge og anbefale den, fordi den giver et uvurderligt supplement til de andre mere traditionelle videnskabelige kommentarer. JBT bygger nemlig på tre store jødiske kommentarer af Hirsch (1869), Cassuto (oprindelig fra 1951) og Larson (2007), samt på Leibowitzes studie af rabbinsk eksegese fra 1986. Det fornægter sig ikke, at JBT en årrække var præst i Jerusalem og tydeligvis har fået sig læst godt ind på dette jødiske kommentarstof. Hans dygtige brug af dette stof i en grundig og omhyggelig udlægning af teksten giver en meget frugtbar og udbytterig vinkel over Anden Mosebog. Se smagsprøver på side 51, 90, 203, 232, 240-242, 345, 358-359 og 368-369. Typisk for ham er der også en pædagogisk gennemgang af det jødiske påskemåltid (s. 160-62).

JBT henviser sporadisk til kilde-sondringen (s. 28-30) og afviser den

som regel (s. 94, 119 m.m.), men lægger enkelte steder ikke klar afstand til den (s. 384). Derimod følger JBT flittigt en moderne synkron læsning. Han giver gode litterære forklaringer på gentagelser af typen flere møder ved en brønd (s. 64). Han har blik for træk af guddommelig ironi (s. 60), brug af ordspil (s. 130 og 131, s. 138), og han oplyser også, hvor ordene er er udeladt i den danske oversættelse (s. 179). I det hele taget bruger JBT den hebraiske tekst rigtig flot, og en enkelt gang citeres den græske tekst endda på græsk (293 n. 503). Der er jo på det seneste sat nye standarder for selvplagiat, men heldigvis citerer JBT sjældent sin salmekommentar, og da med tydelig henvisning (s. 399 n.673).

I kommentaren vil jeg først og fremmest fremhæve JBT's behandling af lov som undervisning (s. 32, 190). Hans kærlighed til loven gennemsyrrer hele kommentaren, og jeg er taknemmelig for, at den smitter! Blandt de eksegetiske perler kan nævnes, at han har den helt rigtige løsning på Faraos forhærdelse, og han har gode forklaringer af de ti plager og af udfordrende tekster som 2 Mos 11 (s. 142), 2 Mos 14 (s. 177) og 2 Mos 17 (s. 200-201). JBT diskuterer også problemet med de høje tal ganske fint (s. 156-157). Mindre vellykket er hans forklaring på, hvordan Gud kunne belønne jordemødrene (s. 54), og han får ikke helt afgjort, om straffen over Faraos var retfærdig (s. 144-145). Tolknningen af 15,11-12 som onde ånder forvirrede mig (s. 184). Jeg må også indrømme, at jeg ikke kan følge ham i hans fortolkning af 2 Mos 19, og jeg tror ikke på, at Aron også gik med op og ned ad bjerget (s. 227). Det var rig-

tig spændende at læse 2 Mos 32 i dialog med jødiske fortolkere, men løsningerne i 2 Mos 33 imponerede ikke.

Fra småtingsafdelingen kan nævnes, at JBT ikke kan blive enig med sig selv om hvorvidt Moses fik seks eller syv ture op på bjerget (s. 217 vs. 191 n. 500). Og mon nu amningen afsluttes i toårsalderen (s. 25) eller i tre-fire-årsalderen (s. 59)? Lidt mere teknisk kan det indvendes, at det næppe er så sikkert, at *yiqtol* formen er fremtid som i moderne hebraisk (s. 81, 185 jf. også diskussionen s. 84 og 188), og JBT's intensive tolkning af *pi'el* er heller ikke uproblematisk (s. 168 n. 284). Poesi tolkes bogstaveligt derhen at vandmasserne dette forår frøs til is (s. 183 *sic*). En sidehenvisning skulle være til side 21 i stedet for til side 15 (s. 218). Det kan JBT ikke gøre for; derimod er han ansvarlig for den pudsige henvisning til Duhm (s. 225 n. 379) – det er nok Dohmen, der lige er smuttet.

Gennemgående flettes Det Nye Testamente ind som en selvfølgelig del af kommentaren. Således må dem, der så Jesus stille stormen på søen, måske have beskrivelsen af overgangen over Sivhavet i tankerne (s. 177). Der er en grundig diskussion af Hebræerbrevets henvisning til krukken med mannaen (s. 198). Det bliver lidt anstrængt, når 2 Mos 19,6 knyttes til dåben (s. 222).

Men alt i alt gør præsten JBT sine præstefæller en stor tjeneste med denne kommentar, som helt klart kan inspirere til mange gode søndagsprædikener med input fra Anden Mosebog.

I de applicerende sammenfatninger forsøger JBT at nå en bredere læsekreds med udtryk som »Igen – igen – igen sørger Herren for sit folk« (s. 202). Der er en del eksempler på at prædikensstoffet er vævet ind i kommentaren (fx s. 75, 81, 174, 193, 292 og 317) – her er smag og behag nok lidt forskellig i forhold til omfanget af opbyggelige indslag i kommentarer. Han forventer, at bibellæsere vil høre en henvisning til Abrahams velsignelse i Faraos bøn om velsignelse i 12,32 (s. 155). Selveste Moses får en apostolisk kaldelse (s. 78). Ofte er det dog inspirerende, som når JBT har pædagogiske overvejelser om de ti plager (s. 118-119).

En sådan anmeldelse kan blot blive en kort evaluering med få eksempler. Lad mig derfor blot slutte med et varmt ønske om at den teologiske målgruppe kaster sig i armene på både Moses og JBT, for begge skaber glæden over Lovens og Guds frelsesgerning, og at mange i målgruppen inspireres både som fortolkere og teologer. Kommentaren er et perfekt supplement til en hvilken som helst anden videnskabelig kommentar.